

“accredited by...”

Yrd. Doç. Dr. İlnur Keskin

1999 yılında Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi Tıp Fakültesi'ni bitirdi. 2006-2011 yılları arasında Selçuk Üniversitesi Meram Tıp Fakültesi Histoloji ve Embriyoloji Anabilim Dalı'nda doktora eğitimini tamamladı. 2010 yılında Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi'nde Sağlık Kurumları İşletmeciliği ön lisans programını tamamladı. Halen İstanbul Medipol Üniversitesi Tıp Fakültesi Histoloji ve Embriyoloji Anabilim Dalı'nda yardımcı doçent olarak çalışmaktadır. Dr. Keskin, evlidir ve iki çocuk annesidir.

Üniversiteler, birer eğitim kurumu olarak geleceği inşa eden temel yapılardır. Dünyada en eski üniversite deyince, bugün 925 yaşında olan, İtalya'daki Bologna Üniversitesi akla gelse de esasen ilk üniversite, M.S. 859 yılında Fas'ın Fes kentinde kurulmuş Keyruvan Üniversitesi'dir. O günden bugüne üniversite eğitiminin öneminin artıp yeni anlamlar kazanması, “üniversite” kavramını ve konumunu da değiştirmiş ve üniversitelere önemli roller yüklemiştir.

Üniversiteler, her geçen gün artan ve değişen beklentilere cevap verirken, aynı zamanda geçmişten gelen kuruma özgü değerlerini korumak, güne ayak uydurmak ve geleceğe hazır olmak durumundadırlar. Sayısız diploma sahibinin hayata atıldığı günümüz dünyasında, gerçek anlamda “üniversite mezunu” olanların değeri günden güne daha iyi anlaşılmaktadır. Bu noktada, üniversiteleri bir kapısından “lise diploması” ile girilip diğer kapısından “üniversite diploması” ile çıkılan sıradan yapılar olarak görmek doğru olmaz. Üniversiteler, ham

maddeyi alıp şekillendiren, kattığı ek değerler ile onu anlamlandıran, bütüncül ve değerli bir ürün olarak topluma geri veren çok daha kapsamlı yapılardır. Üniversite mezunlarının, dönemin ihtiyaçlarını karşılayacak nitelikte olması, hem geleceğin şekillenmesinde hem de üniversitelerin kurum olarak varlığını sürdürmesinde anahtar rol oynar.

Yükseköğretim alanındaki büyüme, kurumsal çeşitlenmeyi ve öğrenci profilindeki değişimi de beraberinde getirmiştir. Yükseköğretim kurumları,

belirli bir kesime eğitim vermekten uzaklaşmış, daha büyük kitlelere eğitim vermeye başlamışlardır. Dünyada 1980'lerde yaklaşık 50 milyon öğrenci varken, bu sayı 2000 yılında 100 milyon oldu. Sayının 2020 yılında 200 milyon olması bekleniyor.

Öğrenci ve yükseköğretim kurumu sayılarının hızlı artışı, tercih edilirlilikte "kalite güvencesi"ni ön plana çıkarmıştır. Yükseköğretim söz konusu olduğunda, kaliteyi tanımlamak oldukça zordur. UNESCO'nun bir raporunda ifade edilen tanıma göre "yükseköğretimde kalite"; bir kurumun veya programın belirli standartları, eğitim modelinin mevcut şartları, kurumsal görev ve hedefleri ile ilgili olan çok yönlü ve dinamik bir kavramdır. Bu bağlamda kalite güvencesi, yükseköğretim kurumlarının öğretim, araştırma, yayın, etkinlik, akademik başarı ve proje geliştirme gibi etkinliklerinde kullandıkları bütün süreçler ile ilgilidir.

Yükseköğretimde kurumsal olarak kalite güvencesinin doğuşu, 19. yy sonlarında Amerika Birleşik Devletleri'nde olmuştur. Ne var ki bu gelişme, uzun yıllar dünyada bir istisna olarak kalmış hatta ABD'de bile konuya sınırlı bir ilgi gösterilmiştir. Yükseköğretimin değerlendirilmesi, Avrupa'da 1980'lerde önem kazanmaya başlamıştır. Fransa, 1984 yılında üniversitelerinin ayrıntılı bir değerlendirmesini yaparak Avrupa'daki ilk örnek olmuştur. Avrupa ülkelerinde kalite güvencesinin öne çıkması, birçok ülkeyi kalite güvencesi sistemleri kurmaya özendirilmiş, hatta doğru ve yeterli analizler yapmadan kalite güvencesi sistemlerini ithal etmeye itmiştir.

Temel hedefleri, üniversitelerin değerlerini ve haklarını korumak olan Magna Charta Universitatum, Avrupa yükseköğretim sisteminin yeniden yapılandırılmasında 1988'de atılan önemli bir adımdır. Ardından 1997 yılında, Lizbon Tanınma Konvansiyonu, ortak bir Avrupa Yükseköğretim Alanı (AYA) oluşturmak amacıyla yükseköğretim kurumlarının ve bu kurumların verdikleri akademik derecelerin tanınması için bir çerçeve belirlemiştir. Bu alanda atılan diğer bir önemli adım, 1998 yılında İngiltere, Fransa, Almanya ve İtalya tarafından imzalanan Sorbon Deklarasyonu'dur.

Bugün gelinen noktada, Türkiye'nin sistemine adapte olmaya çalıştığı Avrupa'da karar alıcılar, kalite güvencesi sistemleri kurmanın zorlukları ile baş etmeye çalışmaktadırlar. Ortak bir yükseköğretim kültürü ve düzeyi oluşturmaya katkı sağlamak amacıyla oluşturulan "Bologna" ve "Socrates" gibi programlar, bu alanda önemli slogan kavramlar olmuşlardır. Avrupa'daki 31 ülke tarafından 1999 yılında imzalanan

Bologna Deklarasyonu'nun özünü, ortak bir AYA oluşturmak ve yükseköğretimde kalite güvencesi sağlamaktır. Türkiye'de resmi belgelerde, AYA'nın Yapılandırılması Çalışmaları (Bologna Süreci), yükseköğretimin kalitesinin artması için bir fırsat olarak tanımlanmaktadır. Hızlı bir büyüme sürecine giren Türkiye'deki yükseköğretim kurumlarının son yıllarda yaşadığı en büyük sıkıntı, uluslararasılaşmadan dolayı karşı karşıya kaldıkları "kalite güvencesi" kavramıdır. Yükseköğretim Kurulu'nun (YÖK) 2006 raporuna göre, Bologna Sürecinde ülkelerin yükseköğretim sistemlerinin değerlendirildiği karnede, Türkiye'nin en zayıf olduğu alan "kalite güvencesi" olmuştur. Bu nedenle yükseköğretim kurumları, bir taraftan büyümenin getirdiği sorunları aşmaya çalışırken diğer taraftan da kalite güvencesi ile ilgili atacakları adımları çok özenli ve doğru belirlemek zorundadırlar. Burada önemli olan, kültürümüz ve var olan yükseköğretim sistemimiz ile uyumlu ve eğitim sistemimize pozitif katkı sağlayacak bir kalite güvence sistemi oluşturmaktır.

Kalite güvence sisteminin algılanmasından, uygulanmasına kadar ülkeler arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır. Bununla birlikte son yıllarda, kalite güvence sistemleri arasında bir uyumlaştırma çabası başlamıştır.

Amerika'da eğitim almayı düşünüp araştırmaya başlayan her öğrencinin karşılaştığı bir cümledir "accredited by...". Nedir bu akreditasyon ve neden önemlidir?

"Akreditasyon" Latince kökenli Fransızca bir kelimedir ve "güvenilir, inanılır olma hal" anlamına gelir. Avrupa Üniversiteler Birliği (European Universities Association - EUA)'nin kabul ettiği tanıma göre akreditasyon; kabul edilmiş standartlara uygun ve dönemsel olarak yapılan akademik değerlendirmeler sonucunda

Bologna Sürecinin başlangıcından itibaren en önemli gündem maddelerinden olan "kalite güvence" sisteminin kurulması, Türkiye'de en çok tartışılan konulardan birisidir. Kalite güvence sistemleri sayesinde paydaşların güveninin kazanılacağı ve böylece AYA'nın oluşumunun hızlanacağı düşünülmüştür. Birçok ülkede üniversitelerin ihtiyacından doğan kalite geliştirme uygulamaları, ülkemizde ise merkezi yönetimin ihtiyacından doğmuştur.

Bir üniversitenin niteliğini belirleyen en önemli unsur belki de kökeninde yatan “evrensellik” anlayışıdır. Bu yüzden, üniversite kavramı yerel koşullar çerçevesinde değil, bütüncül bir yaklaşımla uluslararası düzeyde ve standartlarda değerlendirilmelidir. Üniversitelerin işlevi yerelliği evrensellekle harmanlamak, evrensel standartlara uygun yapılar ve bu yapılardan mezun olacak bireyler yetiştirmektir.

bir kurumun kalitesi hakkında formel olarak yapılan yazılı beyandır. Eğitimde akreditasyon, bir kalite kontrol ve temin sürecidir ve bu süreçteki denetleme ve değerlendirme sonunda, bir kurum veya programın minimum kabul edilebilir standartları uyguladığı kabul edilir. Akreditasyondaki standartlar ile amaçlanan tek tipliliği ve tek düzeliliği beraberinde getiren “standardizasyon” değildir. Burada “standart” kelimesi ile kastedilen eğitim kurumlarının çeşitli açılardan belirli bir hedefi yakalamış olmaları, çitanın altına düşmemeleridir. Akredite edilmiş bir yükseköğretim kurumu, faaliyetlerini belirli standartlara göre yürüten, belirli bir kalite düzeyinin üzerinde öğrenci yetiştiren ve araştırmalar yapan bir kurum olarak tanınmaktadır.

Eğitimde akreditasyonu, eğitim kalitesinin tescilli, diploma denkliği, mesleki yeterlik ve eğitimlerin yetkinliği ile ilişkilendirebiliriz. Akreditasyon, bir yükseköğretim kurumunun veya programının genel olarak güvenilirliğini ve tanınmasını sağlayan bir sistem, eğitim kalitesinde zirveye ulaşmak için bir yol göstericidir. Akreditasyonla birlikte verimliliğin artması doğal sonuçtur.

Üniversiteler fakülte, anabilim dalı veya program bazında akredite edilebilirler, ayrıca idari işleyiş ve kurumun tamamı için de akreditasyon başvurusunda bulunabilirler.

Eğitimde küreselleşme, uluslararası re-

kabet, yaşam boyu öğrenme gerekliliği, sürekli değişen ve artan beklentiler başta olmak üzere pek çok etken yükseköğretimde akreditasyonu zorunlu hale getirmiştir. ABD’de ilk bölgesel akreditasyon ajansı 1885’de kurulmuş olsa da benimsenmesi çok kolay olmamıştır. İlk akreditasyon 1910’da yapılmış ve ilk ihtisaslaşmış akreditasyon ajansı 1907’de tıp alanında açılmıştır. ABD’de yaklaşık 6 bin 400 yükseköğretim kurumu, 18 bin 700 program akredite edilmiştir. Amerika ve İngiltere’de isteyen herkes yükseköğretim kurumu açabilir, bir üst kurumdan onay alınması gerekmez. Başka bir denetim mekanizmasının söz konusu olmadığı bu sistemlerde, akredite olmak anlamlıdır. Bazı ülkelerde akreditasyon şart koşulabilmektedir; örneğin ABD’de geçerli bir diploma veren tüm okullar akredite olmak zorundadır. Akreditasyon kurumlarınca akredite edilmeyen yükseköğretim kurumlarının veya programların verdikleri eğitim-öğretim ve diploma dereceleri ABD’de geçerli değildir. Hatta ABD dışında da geçerli olmayabilir. Bazı ülkelerde ise yükseköğretim kurumlarına yapılacak devlet desteği için akreditasyon bir ön koşuldur.

Türkiye’de yükseköğretim sistemi, 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ile 1982 Anayasası tarafından belirlenmiştir. Çeşitli değişiklikler geçirmiş olsa da, sistem orijinal halini günümüzde korumaktadır. Bu sistemin en önemli özelliği, merkeziyetçi yapılanmadır ki, bu yapılanmada bütün üniversiteler YÖK’e bağlanmıştır.

YÖK'ün kalite sağlamak için kullandığı en önemli araç, bölüm ve program açma ile öğrenci alımının YÖK'ün onayıyla olmasıdır. Bir programın başlayabilmesine belli ölçütler çerçevesinde izin verme, bir tür "ön-akreditasyon" olarak kabul edilmektedir. Önümüzdeki yıllarda kanuna gerek olmaksızın özel üniversite kurulması söz konusu olursa ancak o zaman özel üniversitelerin akredite edilmesi gerekliliği söz konusu olabilir. Örneğin Avusturya'da akreditasyon sadece özel üniversitelerden istenmektedir. Elbette ki kanunla kurulan kuruluşlar, asli amaçlarına ne derece hizmet ediyor diye denetlenmelidir.

Türkiye'de 1990'lardan itibaren üniversitelerde akreditasyon çalışmaları hız kazanmıştır. ABD ve İngiltere'deki akreditasyon çalışmaları incelenmiş ve eğitim fakültelerinde akreditasyon uygulamasına geçilmesi için çalışmalar yapılmış, ne yazık ki bu çalışmalar, tam olarak benimsenemediğinden hiçbir somut sonuç çıkmamış ve uygulamaya konmamıştır. YÖK'ün 2007 Strateji Raporunda da belirtildiği üzere, 1994-2004 yılları arasında ODTÜ, Boğaziçi, Bilkent ve İTÜ'den toplam 33 mühendislik programı ABET (Accreditation Board for Engineering and Technology) eşdeğerlilik belgesi almıştır. Türkiye yine bu yıllarda EUA'nın Kurumsal Değerlendirme Programı ile tanışmıştır. Türk Akreditasyon Kurumu (TÜRKAK) ise 1999 yılında, ülkemizde akreditasyon hizmetlerini yürütmek ve laboratuvarlar, muayene/belgelendirme kuruluşlarının belgelerinin uluslararası geçerliliğini sağlamak üzere kurulmuştur.

Bologna Sürecinin başlangıcından itibaren en önemli gündem maddelerinden olan "kalite güvence" sisteminin kurulması, Türkiye'de en çok tartışılan konulardan birisidir. Kalite güvence sistemleri sayesinde paydaşların güveninin kazanılacağı ve böylece AYA'nın oluşumunun hızlanacağı düşünülmüştür. Birçok ülkede üniversitelerin ihtiyacından doğan kalite geliştirme uygulamaları, ülkemizde ise merkezi yönetimin ihtiyacından doğmuştur. Bologna Süreci kapsamında, YÖK tarafından Mayıs 2005'te çıkarılan "Yükseköğretim Kurumlarında Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Yönetmeliği" ile ulusal boyutta yükseköğretim kurumlarının kalite düzeylerinin değerlendirilmesi ve geliştirilmesi konusunda önemli adımlar atılmıştır. Bu yönetmeliğe göre Yükseköğretim Akademik Değerlendirme ve Kalite Komisyonu (YÖDEK) kuruldu. Yükseköğretim kurumlarında iç denetimlerini yapmak ve raporlamak üzere Akademik Değerlendirme Kurulları (ADEK) oluşturuldu. Bu yapılanma ile kalitenin sürekli iyileştirilmesi mekanizmaları oturtulmaya çalışılıyor. İlerleyen yıllarda

çalışmalar devam etmiş ve YÖK, 2008 yılında Mühendislik Eğitim Programları Değerlendirme ve Akreditasyon Derneği (MÜDEK)'ni bir ulusal dış değerlendirme kuruluşu olarak tanımıştır. Bu süreçte önemli olan bir nokta da üniversite stratejik planının tüm ekip tarafından benimsenmesinin sağlanmasıdır. Kalite güvence sisteminin başlatılması ile birlikte veri kaydının titizlikle tutulması ve etkilerinin kısa, orta ve uzun vade açısından irdelenmesi gerekir. Bu yolla üniversitedeki iyileştirme ve geliştirmelerin belgelenmesi sağlanmalı, aynı zamanda üniversitenin akredite olmasına temel oluşturmalıdır. İyi tasarlanmış süreçler hem çalışanları geliştirir, hem de kurumsal verimliliği artırır.

Eğitimde akreditasyonun iki temel türü vardır. Kurumun akreditasyon statüsü hangi tür akreditasyon yapıldığına göre anlam kazanmaktadır.

Birincisi, kurumsal kaliteyi minimum standartlarda tutmayı amaçlayan "kurumsal akreditasyon"dur. Bu süreçte, ilgili yükseköğretim kurumunun idari, mali ve akademik kapasitesi bütün olarak ele alınır ve değerlendirilir. Dolayısıyla kurumun bütün olarak akredite edilmesi anlamına gelir.

İkinci tür, "program akreditasyonu" dur. Program temelli akreditasyon faaliyetleri, ilgili yükseköğretim kurumu tarafından yürütülen herhangi bir programda (lisans, yüksek lisans veya doktora) verilen eğitimin, ilgili alanda pratik hayatın beklentilerini karşılamaya ve kalite standartlarına uygun olup olmadığını ortaya koymayı amaçlayan akreditasyon türüdür. Program temelli akreditasyonda, yükseköğretim kurumunun sadece belirli bir akademik programı (tıp eğitimi veya hukuk eğitimi gibi ya da genel cerrahi eğitimi veya ortopedi ihtisası gibi) kalite standartları yönünden değerlendirilir ve olur verildiği takdirde akreditasyon işlemi gerçekleşmiş olur. Program temelli akreditasyon "uzmanlaşmaya yönelik akreditasyon" ya da "profesyonel akreditasyon" olarak da isimlendirilir. "Profesyonel akreditasyon" denmesi, sahip oldukları özellikler gereği, tıp eğitimi gibi bazı meslek dalları eğitimlerinin, belirli kalite standartlarını garantilemek zorunda olmalarından kaynaklanmaktadır. İnsan sağlığı ile ilgili eğitim veren bir tıp fakültesinin ticari kaygının ötesinde kaliteli bir eğitim sunması büyük önem taşımaktadır.

Yükseköğretim sürecinin nitelikli olması, bilginin sürekli yenilenen ve değişime açık olması ile mümkündür. Bu nedenle, eğitim programlarının bileşenlerinin ve hedeflere ulaşmada kullandığı yöntemlerin belli aralıklarla gözden geçirildiği bir değerlendirilmenin yararları göz ardı

edilemez. Akreditasyon, sadece kalite güvencesini elde etmek için bir amaç değil, aynı zamanda çağdaş eğitimi yakalamak ve korumak için gerekli değişimleri belirlemekte yararlanılabilecek bir araç olarak da görülmelidir. Akreditasyon, üniversitenin küresel üniversiteler topografyasında yerinin sağlamlaşmasını sağlar. Dünyanın önde gelen üniversiteleri ile yapılan işbirliğinin, üniversiteleri güçlendireceği açıktır.

Akreditasyon, gönüllü yapılan bir işlemdir. Kurumsal değerlendirme, yalnızca üniversitenin kendisinden talep gelmesi durumunda yapılmaktadır. Değerlendirmenin amacı, bir üniversitenin öğretim ve araştırma alanlarında arzulanan hedeflerine, kurumun işlevlerini yürütmek zorunda olduğu harici sınırlamalar çerçevesinde erişmesine yardımcı olmaktır. Kurumsal değerlendirme süreci, üniversite tarafından hazırlanan bir öz değerlendirme raporunun oluşması ile başlar ve bu tüm değerlendirme uygulamasının başarısı için temel oluşturur. Ekip raporu okuduktan sonra üniversitenin içinde bulunduğu ortamı, genel yapısını ve kilit konumdaki kişilerini tanımak amacıyla, üniversiteye iki günlük bir ziyaret düzenler. Ekip üyeleri fakültelerden ve üniversite birimlerinden birkaçını ziyaret eder, bazı öğrencilerle, akademik ve idari personel ve üniversitenin dış paydaşlarıyla görüşmeler yapar. Ekip, bu birikime dayanarak üniversitenin öz değerlendirme raporuna ek olarak daha fazla bilgi ve veri talebinde bulunur. Ekip daha sonra üniversitede üç gün sürecek olan ana ziyaretini gerçekleştirir. Ekibin ilk ziyareti sonucunda ulaştığı sonuçları netleştirmek ve genişletmek amacıyla daha ayrıntılı incelemeler ve tartışmalar gerçekleştirilir. Bu amaçla, üniversitenin akademik ve idari kadrosu ve öğrencileriyle yapılan görüşmelere devam edilir. Akreditasyon kurumları, yalnızca, eğitim-öğretimde kendileri tarafından saptanmış standartları taşıyan ve sürdüren yükseköğretim kurumlarını veya programlarını akredite olarak kabul ederler. Bu standartlarda sapma veya düşme olduğu belirlenen yükseköğretim kurumları veya programları, uyarıya rağmen bunları düzeltmezlerse akreditasyonları kaldırılır.

Akreditasyon, bir defaya mahsus yapılan bir işlem değildir, tam aksine uzun dönemlidir ve periyodik değerlendirmelere dayanır. Yani akreditasyon, bir kere akredite olan bir kurumun belgelenen niteliklere sürekli sahip olacağı anlamına gelmez, belirli aralıklarla yenilenmesi gerekir.

Akreditasyon, süreç ve sonuç aşamasında kurumlara pek çok fayda sağlamaktadır. Akreditasyon, programların tek tek iyileştirilmesinin yanı sıra eğitim

Akreditasyonun tıp fakültelerinde bu denli önemsenmesinin ardında yatan temel unsur, doktorların yetiştikleri ülkelerin sınırlarının ötesinde çalışma oranlarının artmış olmasıdır. Bu durum, farklı ülkeler arasında seyahat etmekte olan doktorların sundukları sağlık hizmetinin kalitesinin güvenceye alınmasını gerektirmektedir. Yakın bir gelecekte, doktorların aldıkları eğitimin akreditasyonunun, uluslararası kabul görürlüğün ön koşulu olarak istenmesi muhtemeldir.

sisteminin bir bütün olarak gelişmesine de hizmet etmektedir. Ziyaret ekiplerinin saptamaları, tüm sistemde geçerli olan sorunları tespit etmeye yardımcı olur, ortaya konan bulgular eğitimin geliştirilmesi amacıyla kullanılabilir. Standartların belirlenmesi ve fakültelerin bu standartlara erişme ve bunları aşma çabalarına paralel olarak, sistem sürekli gelişme felsefesini kazanır.

Yükseköğretimde kalite için standardizasyonun ve akreditasyonun yararları, bugün tereddütsüz kabul edilen bir gerçektir. Standardizasyon, organizasyonel performansını artıracak önemli bir uygulamadır. Ancak standardizasyonun hangi alanlarda olacağı ve standartların sınırları iyi belirlenmelidir. Atılacak adımların oldukça dikkatli atılması gerekir çünkü kalite güvencesi, üniversite özerkliği, milli kültür ve üniversitenin yerel şartlara uygun hareket etmesi gerektiği gibi konularla yakından ilgilidir.

Küreselleşme sürecinde başarılı olmak için gerekli olan iki temel öge, öğretim elemanları ve öğrencilerdir. Öğretim üyelerinin akredite olmayı hedefleyen yeni programların hazırlanmasında ve uygulamasında gösterecekleri çaba ve bu çabaya öğrencilerin vereceği uyum, başarını anahtarı olarak değerlendirilebilir. Yönetimlerin Bologna sürecini desteklemeleri, öğretim elemanı ve

öğrencilerin anlayış ve uyumunu kolaylaştırıp hızlandıracaktır. Küreselleşen eğitim-öğrenim rüzgârının gerisinde kalmak bireysel, kurumsal ve ulusal alanda rekabet gücünün zayıflamasına neden olacaktır.

Bir üniversitenin niteliğini belirleyen en önemli unsur belki de kökeninde yatan “evrensellik” anlayışıdır. Bu yüzden, üniversite kavramı yerel koşullar çerçevesinde değil, bütüncül bir yaklaşımla uluslararası düzeyde ve standartlarda değerlendirilmelidir. Üniversitelerin işlevi yerelliği evrensellekle harmanlamak, evrensel standartlara uygun yapılar ve bu yapılardan mezun olacak bireyler yetiştirmektir. Ülkemizdeki üniversiteler için de değerlendirme kriteri sadece Türkiye ortalamaları olmamalı, uluslararası başarılar elde etmedikçe yapılan işte başarılı oldum rehabetine kapılmamalıdır.

Son yıllarda kalite güvencesinin yaygınlaşmasının en önemli nedenlerinden birisi de yükseköğretim kurumlarının, kalite değerlendirmesinin karşılaştırılabilir avantajını kullanarak uluslararası yükseköğretim pazarına girme arzularıdır. Yükseköğretimde başarılı öğrencileri çekme, yetenekli araştırmacı ve öğretim üyelerini istihdam etme yarışında ön plana çıkabilmenin ilk şartlarından birisinin öğretim, araştırma ve yönetim düzeylerinde kaliteyi sağlamak ve bunu paydaşlara sunmak olduğu görülmektedir. Yükseköğretimde uluslararası öğrenci hareketliliği artış eğiliminde olduğu için, ülkeler için diğer ülkelerdeki programların kalitesinden emin olmak gittikçe daha fazla önem kazanmaktadır. Öğrencilere sahte diploma, yükseköğretim kurumlarına ise sahte akreditasyon satmak isteyen “akreditasyon fabrikaları” çok sayıda ülkede faaliyet göstermektedirler. Bu gibi sorunları ortadan kaldırmak için gelişmiş ülkelerde akreditasyon kurumlarını “akredite eden” üst kurumsal organlar ya da kar amacı gütmeyen saygın özel kurumlar faaliyet göstermektedir. Uluslararasılaşmanın doğurduğu bu risklerin ortadan kaldırılması, diğer ülkelerden alınan diplomaların denkliklerinin tanınmasına yönelik sorunların giderilmesi gibi kaygılar yükseköğretimde kalite değerlendirmesini gerekli kılan faktörler arasında görülmektedir.

Tıp eğitimi ve akreditasyon

Tıp eğitimi, tıp fakültesine girişle başlayan ve emekliliğe kadar süren yaşam boyu bir eğitimidir. Amacı toplum sağlığını en yüksek düzeyde tutacak “iyi hekim” yetiştirmektir. Tıp eğitim programının akreditasyonu, programın gerekli şartlara, standartlara ve mevzuata uygunluğunun, bu konuda yetkilendirilmiş bağımsız kuruluşlar tarafından değerlendirilmesi ve onaylanmasıdır.

Türk Tabipler Birliği'nin “2010, Mezuniyet Öncesi Tıp Eğitimi Raporu”na göre 1990 yılında eğitim veren tıp fakültesi sayısı 25 iken bu sayı 2000 yılında %88 artışla 47'yi bulmuş. Benzer artış sonraki yıllarda da devam etmiş, 2012 yılında öğrenci alan tıp fakültesi sayısı 74'e yükselmiş. Kurulmuş olan ancak öğrenci almayanlar ile birlikte bu sayı 85-90 olmaktadır. Bu önlenemez artışın devam etmesi halinde 2020 yılında toplam tıp fakültesi sayısının 100'ü geçeceğini söylemek abartı olmaz. Buna karşılık Almanya'da tıp fakültesi sayısının 41, Fransa'da 52 olduğunu hatırlatmakta fayda var.

Nicelik olarak baş döndürücü olan bu artış, nitelik açısından da aynı etkiyi göstermekte mi? Yeni açılan tıp fakültelerinin bile taban giriş puanlarının yüksek olması öğrencilerin niteliği açısından bir sorun olmadığını gözler önüne serse de tıp fakültelerinin kapısından adım atar atmaz kaşımıza çıkan akademik ortam açısından aynı gözlemi yapmak mümkün olmamaktadır.

Tıp eğitiminde standartlar, tıp mesleğinin kalitesinin korunmasında bir araç olmalıdır. Standartlara gereksinimin başka bir nedeni ise kabul edilebilir, dışarıdan belirlenmiş standartları ve rehberliği olmayan, yeni açılmakta olan tıp fakültelerinin varlığıdır. Eğitim kalitesi hakkında şüphelere yol açan tıp fakültelerinin sayısındaki artış, klinik eğitim için uygun altyapı ve araştırma olanaklarını sağlamak gibi temel gereksinimleri ihmal etme eğilimini doğurmuştur. Bu durum, tıp eğitimi kalitesi için açık bir tehdittir.

Yükseköğretim ile ilgili gelenek ve yapılanma konusunda bazı benzerlikler olsa da, tıp eğitimi birkaç farklı biçimde gelişmiştir. Bu farklılıkların nedenleri arasında; kültürel alt yapı, öğretim geleneği, sağlık ve hastalık spektrumu ve sosyoekonomik durum sayılabilir.

1990'lı yıllarda tıp fakülteleri arasında işbirliği ve ulusal alanda çalışmalar başlamıştır. 2001'de Ulusal Çekirdek Eğitim Programı (ÇEP) oluşturulmuş ve toplumun gereksinimlerine yönelik nitelikli hekim yetiştirmek için eğitim programlarında yer alması gereken konular ve yetkinlikler standardize edilmeye çalışılmıştır.

Dünya Tıp Eğitimi Federasyonu (WFME), 2005'de mezuniyet öncesi tıp eğitimi, mezuniyet sonrası eğitim ve sürekli mesleki gelişim alanları için referans çerçeveler oluşturmuş ve ulusal düzeydeki gereksinimlere uyarlanarak tıp eğitiminin standardizasyonu ve akreditasyonu için kullanılmasını önermiştir.

Tıp Dekanları Konseyi inisiyatifinde Ulusal Tıp Eğitimi Akreditasyon Kurulu (UTEAK)

2008'de kurulmuştur. Ülkemizde UTEAK tarafından başlatılan akreditasyon süreci, WFME global standartları çerçevesinde yapılandırılmıştır. Önceden belirlenmiş olan standartlara kurumların kendi uygunluklarını değerlendirdikleri öz-değerlendirme raporu ve kurumlara yapılacak değerlendirme ziyaretleri akreditasyon kararı için belirleyici olmaktadır. YÖK'ün 30 Kasım 2011'in sonunda UTEAK'ı mezuniyet öncesi tıp eğitiminde ulusal kalite güvence kuruluşu olarak tanıdığına sünce derinlik kazandırmıştır. Tıp Eğitimi Programları Değerlendirme ve Akreditasyon Derneği ve UTEAK'ın amaç ve hedefleri, toplumun sağlık düzeyinin yükseltilmesi için tıp fakültelerinde verilen tıp eğitim ve öğretiminin geliştirilmesi ve niteliğinin iyileştirilmesi, kurumlara yol göstermek, gelişimlerini desteklemek, işleyiş ve sürekliliğini izlemektir. UTEAK, tıp eğitimin ulusal standartlarını uzun bir çalışmadan sonra yayınladı ve 2009 Haziran ayında başvuru kabulüne başladı. O günden bugüne kadar, 23 tıp fakültesi başvuruda bulundu. Bunlardan 16'sının standartları karşıladıkları kabul edilip tam akreditasyon verildi. Diğer fakültelere geribildirimler verilerek önerilerde bulunuldu. Bu fakültelerin akreditasyon süreçleri devam etmektedir.

Bugüne kadar akredite olan tıp fakülteleri: Akdeniz, Başkent, Dokuz Eylül, Ege, Erciyes, Gazi, Hacettepe, Kocaeli, Marmara, Ondokuz Mayıs, Pamukkale, Uludağ, Çukurova, Mersin, Celal Bayar ve Ankara Üniversiteleridir.

Tıp öğrencileri değişim programları, doktor göçü ve sınır ötesi eğitimle birlikte küreselleşmenin gelişmesi, tıp eğitiminde uluslararası standartlara olan gereksinimlere odaklanmaya neden olmuştur. Bu durum, farklı ülkeler arasında seyahat etmekte olan doktorların sundukları sağlık hizmetinin kalitesinin güvenceye alınmasını gerektirmektedir. Sağlık hizmetlerinin sunumundaki değişiklikler, kurumsal tutuculuk, yeni tıp fakültelerinin sayısındaki artış konularındaki ulusal sorunların ve güçlüklerin çözümünde standartların saptanması zorunludur. Ulusal düzeydeki akreditasyonun amacı, dünyanın farklı bölgelerindeki fakültelerden mezun olan hekimlerin belirli bir seviyenin üzerinde olduklarının gösterilmesidir. Yakın gelecekte, doktorların aldıkları eğitimin akreditasyonunun, uluslararası kabul görürlüğün ön koşulu olarak istenmesi muhtemeldir.

Program geliştirmedeki ve tıp eğitimi yönetimindeki yeni eğilimler, uluslararası standartların belirlenmesi çabalarını kolaylaştırmıştır. Bu noktada, fikirlerin paylaşılması, en iyi uygulamanın yaygınlaştırılması, kalite güvencesinin sağlanması ve tıp eğitiminin standardını

yükseltmeye çalışmak için kullanılmalıdır. Bu standartlar, özellikle akreditasyon süreçleri için iyi birer araç olarak görülmektedir. Tüm eğitim kurumlarının bu standartlardan yararlanması, tıp eğitiminin niteliğini arttırarak sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesi ve toplum sağlığına katkı sunması sağlanmalıdır. Akreditasyon sürecinde sorumluluk üstlenecek kurumlar da net bir şekilde tanımlanmalıdır. Bu tanımlamalarda şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkeleri atlanmamalıdır. Akreditasyon yetkisini elinde bulunduran kurumlar tüm camiaya kapısını açık tutabilmelidir.

Ülkemizdeki tıp fakültelerinin hemen hepsinin eğitim programlarının amaç ve hedeflerinin uyumlu olduğu ÇEP'in yanı sıra, Bologna Süreci kapsamında oluşturulan Türkiye Ulusal Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi (TUYYÇ) ve Sağlık Temel Alanı Yeterliliklerini de göz önüne alarak Bologna Süreci'nin öngördüğü program çıktılarına dayalı yaklaşımla öğrencilerin ve dış paydaşların katkı ve katılımı alınarak düzenlemeler yapılması doğru olacaktır.

Tıp fakültelerimizin karmaşık ve çok etkenli yapıları düşünüldüğünde, özenle oluşturulmuş ve doğru yönetilen akreditasyon sistemlerinin kaliteye aracılık edeceği açıktır. Ancak akreditasyon standartlarının toplumun öncelikli ihtiyaçlarına göre düzenlenmesi gereklidir. Öğrencilerin sadece uluslararası kabul görmüş kıstaslara göre eğitim almasını güvenceye almak, toplumun ihtiyaçlarına yanıt verileceği anlamına gelmemektedir. Akreditasyona esas oluşturacak standartlar, kısa ve uzun vadeli geleceğin ihtiyaç duyacağı hekim profiline uygun çerçevede yapılandırılmalıdır. Standartlar sadece dar bir grubun görüşlerini yansıtır konumda olmamalı, sağlık bakanlığının, yükseköğretimin merkezi planlayıcılarının, tüm üniversite ve tıp fakültesi yöneticilerinin, ülke içerisinde ilgili alandaki tüm akademisyenlerin, asistanların, öğrencilerin ve halkın eleştirel değerlendirmesine açık olmalıdır. Standartlar, köklü fakültelerimizin tarihi birikimleri olan geleneklerinden vazgeçmelerine yol açarak kurumların birbirini tamamlar nitelikteki çeşitliliklerini tehlikeye sokmamalı, belirli bir çekirdeği muhafaza ederken, mutlaka esnekliklere izin veren ve yenilikleri teşvik eden yapıda olmalıdırlar.

Akreditasyonun tıp fakültelerinde bu denli önemsenmesinin ardında yatan temel unsur, doktorların yetiştikleri ülkelerin sınırlarının ötesinde çalışma oranlarının artmış olmasıdır. Bu durum, farklı ülkeler arasında seyahat etmekte olan doktorların sundukları sağlık hizmetinin kalitesinin güvenceye alınmasını gerektirmektedir. Diğer bir deyişle, ulusal

düzeydeki akreditasyonun amacı dünyanın farklı bölgelerindeki fakültelerden mezun olan hekimlerin belirli bir seviyenin üzerinde olduklarının gösterilmesidir. Akreditasyon sürecinde sorumluluk üstlenecek kurumlar da net bir şekilde tanımlanmalıdır. Bu tanımlamalarda şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkeleri atlanmamalıdır. Akreditasyon yetkisini elinde bulunduran kurumlar tüm camiaya kapısını açık tutabilmelidir.

21. yüzyılda temel kalite güvencesine sahip olmayan ve akreditasyon çalışmalarından geçerek akredite olmayan yükseköğretim kurumları veya programlarının, varlıklarını sürdürmeleri mümkün görünmemektedir. Eğitimde kaliteye ulaşmak için akreditasyon yolunda yapılacak işler zahmetli olabilir. Ancak unutulmamalıdır ki "dağ ne kadar yüce olsa da yol onun üstünden aşar."

Kaynaklar

Aktan C.C, Gencel U, Yüksek Öğretimde Akreditasyon Yaşar Üniversitesi Yayını, 2007

Bakioğlu A, Baltacı R, Akreditasyon Eğitimde Kalite, 2010

Belenli İ, Günay D, Öztemel E, Demir A, Şerifoğlu S, Funda, Elmas M, Eryiğit R, Aydın O, Kılıç M (2011), Türkiye Yükseköğretim Kurumları İçin Kalite Güvence Oluşumu Üzerine Bir Model Önerisi, Türkiye Yükseköğretimi için Stratejik Tercihler Yükseköğretim ve Bilim Dergisi, 1(3),128-33

Council for Higher Education Accreditation, 2009

Çelik Z (2012), Bologna Süreci'nin Avrupa Yükseköğretim Sistemi Üzerine Etkileri, Yükseköğretim ve Bilim Dergisi, 2(2), 100-5

Dünya Tıp Eğitimi Federasyonu Tıp Eğitiminde Niteliğin Geliştirilmesi için Evrensel Standartlar Avrupa Spesifikasyonları, 2007

Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi UTEAK Değerlendirme Raporu, 2011

http://www.enqa.eu/pubs_occasional.lasso (Erişim tarihi: 22.05.2013)

<http://www.uteak.org> Ulusal Tıp Eğitimi Akreditasyon Kurulu (Erişim tarihi: 20.05.2013)

<http://www.yok.gov.tr> (Erişim tarihi: 18.05.2013)

Karle H (2008), International Recognition of Basic Medical Education Programs. Medical Education, 42, 12-7

MEDINE, Avrupa Tıp Eğitimi Tematik Ağı Dünya Tıp Eğitimi Federasyonu Tıp Eğitiminde Niteliğin Geliştirilmesi için Evrensel Standartlar Avrupa Spesifikasyonları, 2007

Özer M, Gür B, Küçükcan T (2011), Kalite Güvencesi: Türkiye Yükseköğretimi için Stratejik Tercihler, Yükseköğretim ve Bilim Dergisi, 1(2), 59-65

Sayek İ, Batı H, Tıpta Uzmanlık Eğitimi Ulusal Standartları, 2011

Süngü H, Bayrakçı M (2010), Bologna Süreci Sonrası Yükseköğretimde Akreditasyon Çalışmaları, Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 8(4), 895-912

TEPDAD tüzüğü (Sürüm 1.1 - 02.07.2010)